

д-р АТАНАС СТОЯНОВ

Сертифициран ESG анализатор®

Член на изпитната комисия към Европейската федерация на сдруженията на финансовите анализитици

Преподавател към катедра „Счетоводство и одит“, ВУЗФ

Атанас Стоянов е доктор по икономика в професионално направление 3.8 Икономика, по научната специалност „Счетоводство, контрол и анализ на стопанската дейност“. Професионалният му път в сферата на счетоводството започва през 2018 г., а паралелно с това от 2019 г. към своята експертиза добавя и сферата на финансовия одит.

Д-р Стоянов завършва както бакалавърска, така и магистърска степен към Финансово-счетоводния факултет на Университета за национално и световно стопанство (УНСС), специалност „Счетоводство“. Специализирал е ESG в Wharton School, University of Pennsylvania, и е първият българин Сертифициран ESG анализатор® (Certified ESG Analyst®, срещано още и като CESGA®). Сертификатът е определен за най-предизвикателния за получаване ESG сертификат в корпоративния свят предвид неговата комплексност и фокуса, който поставя както върху солидните теоретични основи, така и практическото им приложение и интегриране. Международна атестация за нивото на притежаваните от д-р Стоянов компетенции в сферата на ESG отчетността е поканата за присъединяване, която от Европейската федерация на сдруженията на финансовите анализитици (EFFAS) отправят към него след изключителното му представяне по време на изпита за придобиване на CESGA диплома. Считано от месец март 2024 г. той е член на изпитната комисия към Федерацията. В допълнение към това д-р Стоянов има и придобити сертификати за професионални квалификации от две от най-престижните и най-известни висши учебни заведения и центрове за научноизследователска и развойна дейност в света – Massachusetts Institute of Technology и University of Oxford.

Автор е на девет научни публикации, в т.ч. и на първия учебник на българския пазар на тема отчитането на предприятията във връзка с устойчивостта – „Отчитане на устойчивостта – екологични, социални и управленски (ESG) фактори“. Научните му интереси са в сферата на: отчитането на устойчивост (ESG отчетност, интегрирано отчитане, корпоративна устойчивост, нефинансова отчетност), бизнес комбинации и МСС/МСФО. За първи път в българската специализирана счетоводна

литература представя мотива за сливане с/придобиване на дружества с високи ESG показатели и това как „правилните“ сделки могат да помогнат на отделните компании да подобрят своите собствени ESG метрики, в резултат на което обективизира бизнес комбинациите през призмата на ESG отчетността. Д-р Стоянов е преподавател към катедра „Счетоводство и одит“ при Висшето училище по застраховане и финанси (ВУЗФ), където води лекционни курсове и семинарни занятия по дисциплината „Отчитане на устойчивостта – екологични, социални и управленски (ESG) фактори“.

ОТНОСНО УСТОЙЧИВОСТТА (ESG) И РОЛЯТА НА БАНКОВИЯ СЕКТОР ВЪВ ВРЪЗКА С НЕЙНОТО ПОСТИГАНЕ

Резюме

Преходът към общества, които са екологично, социално и управленско отговорни, изисква множество значителни реформи на различни нива – микро-, макро- и глобално ниво. За съжаление, скоростта, с която към момента това се случва, е доста разочароваща. Големите предприятия, извършващи дейност от обществен интерес, които към датите на балансите си надвишават средния брой от 500 служители през финансовата година, са първата група дружества, които, съгласно Директивата по отношение на отчитането на предприятията във връзка с устойчивостта, са задължени да изготвят отчети за устойчивост за финансовите години от 1 януари 2024 г. включително. Банковият сектор е част от именно тази група предприятия. Той има решаваща роля за функционирането на съвременната икономика, тъй като действа като посредник между физически и юридически лица, които имат излишен капитал, и тези, които се нуждаят от допълнителни средства. Чрез финансовото посредничество, което извършват, банките са доверен посредник за всички страни, който осигурява и поддържа икономическа и финансова стабилност. В допълнение, те оказват помощ и на правителствата при постигане на заложените от последните икономически политики, насочвайки финансови ресурси към приоритетните сектори.

Целта на настоящата студия е да запознае читателите с устойчивостта, в т.ч. нейните отделни измерения, ползите, които отчитането ѝ носи, решаващата роля на банковия сектор по отношение на климатичния преход, както и предизвикателствата, пред които той е изправен във връзка с постигането на устойчивостта. Обърнато е внимание и върху ключовите фактори, касаещи успешното осъществяване на този преход от страна на банките, заедно с действията, които те следва да предприемат, за да се справят с предизвикателствата, свързани с устойчивостта. Чрез написването на студията нейният автор си поставя за задача да представи интердисциплинарния характер на разглежданата тематика, причините за нарастващата ѝ значимост, като едновременно с това обръща внимание, че и макар банките да имат основополагаща роля по отношение на устойчивия преход, значението на държавата и предприятията в това направление също не следва да бъде подценявано.

ATANAS STOYANOV, PhD

Certified ESG analyst®

Member of the examination committee of the European

Federation of Financial Analysts Societies

Lecturer at the department of “Accounting and audit”, VUZF

**ON SUSTAINABILITY (ESG) AND THE ROLE OF THE BANKING SECTOR
IN ACHIEVING IT****Summary**

The transition to societies that are environmentally, socially, and governance responsible requires several significant reforms at different levels – micro-, macro-, and global. Unfortunately, the speed at which this is happening at the moment is quite disappointing. Large public interest entities that, at the balance sheet dates, exceed an average of 500 employees during the financial year are the first group of companies that, under the Corporate Sustainability Reporting Directive, are required to prepare sustainability reports for financial years from 1 January 2024 onwards. The banking sector is part of this group of companies. It plays a crucial role in the functioning of the modern economy, as it acts as an intermediary between individuals and legal entities that have excess capital and those that need additional funds. Through the financial intermediation they perform, banks are a trusted intermediary for all parties, ensuring and maintaining economic and financial stability. In addition, they also assist governments in achieving the goals of recent economic policies by directing financial resources to priority sectors.

The purpose of this study is to familiarize readers with sustainability, including its individual dimensions, the benefits that reporting on it brings, the crucial role of the banking sector in the climate transition, and the challenges it faces in achieving sustainability. Attention is also paid to the key factors concerning the successful implementation of this transition by banks, together with the actions that they should take to address the challenges related to sustainability. By writing the study, its author sets himself the task of presenting the interdisciplinary nature of the topic under consideration, and the reasons for its growing importance, while at the same time drawing attention to the fact that although banks have a fundamental role in relation to sustainable transition, the importance of the state and enterprises in this direction should not be underestimated.

ОТНОСНО УСТОЙЧИВОСТТА (ESG) И РОЛЯТА НА БАНКОВИЯ СЕКТОР ВЪВ ВРЪЗКА С НЕЙНОТО ПОСТИГАНЕ

Въведение

Последствията от изменението на климата стават все по-осезаеми, което обуславя нарастването на свързаните с това екологични, социални и управленски проблеми, чийто обхват и тежест непрекъснато се разрастват. Екосистемите са в упадък, ресурсите се изчерпват, а бъдещето става все по-несигурно. Доказано изменението на климата води до:

- топящи се ледници;
- покачване на морското равнище;
- загуба и фрагментация на местообитания;
- намаляване на биоразнообразието;
- изчезване на кораловите екосистеми;
- опустошителни бури;
- разширяване на пустинните райони;
- по-ниски земеделски добиви;
- конфликти заради ресурси и др.

През последните години значимостта и фокусът върху устойчивостта се увеличават значително. Част от причините за това са повишената осведоменост във връзка с влошаването на околната среда, изменението на климата, нарастващите нива на бедност, социалните различия и неравенства. Тези предизвикателства поставиха на дневен необходимостта от намиране на начини за справяне с тези заплашителни и все по-интензивно проявяващи се проблеми. Това налага необходимостта от предприемане на навременни и съгласувани действия от страна на глобални и местни институции, практики и учени, които да се съсредоточат върху критичните аспекти на устойчивостта.

В рамките на период по-кратък от дванадесет месеца станахме свидетели на поредица от природни бедствия. На 18 април 2024 г. вследствие на обилни дъждове Дубай беше зает от вода, като подобни катаклизми застигнаха през май месец Бразилия, а през юли – Филипините. От сериозни наводнения през септември бяха засегнати също така и Виетнам, Чехия и Португалия. Разрушителни наводнения сполетяха Валенсия през ноември месец. В началото на настоящата година, сутринта на 7 януари 2025 г., в Лос Анджелис наред зима се разрази опустошителни пожари. На фона на тези катаклизми официално изнесените данни от Службата за изменение на климата „Коперник“, а именно, че 2024 г. е била най-топлата година в историята на човечеството, не звучат никак

изненадващо. Средната глобална температура беше 1.6°C над прединдустриалните нива, което превърна изминалата година в първата календарна такава, в рамките на която основната цел на Парижкото споразумение – да се положат усилия повишаването на средната глобална температура да бъде ограничено до не повече от 1.5°C над прединдустриалния период, не беше постигната.

В национален мащаб актуалната обстановка също не е никак оптимистична – превишението на стойността на фини прахови частици във въздуха над София доведе до издаването на предписания на детските градини и училищата децата да не играят на открито, въвеждането на „зелен билет“ и безплатно паркиране в буферните паркинги на метрото.

Преходът към общества, които са екологично, социално и управленско отговорни, изисква множество значителни реформи на различни нива – микро-, макро- и глобално ниво. За съжаление, скоростта, с която към момента това се случва, е доста разочароваща. Големите предприятия, извършващи дейност от обществен интерес, които към датите на балансите си надвишават средния брой от 500 служители през финансовата година, са първата група дружества, които, съгласно Директивата по отношение на отчитането на предприятията във връзка с устойчивостта, са задължени да изготвят отчети за устойчивост за финансовите години от 1 януари 2024 г. включително. Банковият сектор е част от именно тази група предприятия. Той има решаваща роля за функционирането на съвременната икономика, тъй като действа като посредник между физически и юридически лица, които имат излишен капитал, и тези, които се нуждаят от допълнителни средства. Чрез финансовото посредничество, което извършват, банките са доверен посредник за всички страни, който осигурява и поддържа икономическа и финансова стабилност. В допълнение те оказват помощ и на правителствата при постигане на заложените от последните икономически политики, насочвайки финансови ресурси към приоритетните сектори.

Целта на настоящата студия е да запознае читателите с устойчивостта, в т.ч. нейните отделни измерения, ползите, които отчитането ѝ носи, решаващата роля на банковия сектор по отношение на климатичния преход, както и предизвикателствата, пред които той е изправен във връзка с постигането на устойчивостта. Обърнато е внимание и върху ключовите фактори, касаещи успешното осъществяване на този преход от страна на банките, заедно с действията, които те следва да предприемат, за да се справят с предизвикателствата, свързани с устойчивостта. Чрез написването на студията нейният автор си поставя за задача да представи интердисциплинарния характер на разглежданата тематика, причините за нарастващата ѝ значимост, като едновременно с това обръща внимание, че и макар банките да имат основополагаща роля по отношение на устойчивия преход, значението на държавата и предприятията в това направление също не следва да бъде подценявано.

1. Устойчивост (ESG)

В продължение на множество години управлението на горските стопанства в Саксония е било поверено на рода на Карл фон Карловиц и е било тяхна изключителна отговорност. Неговото образование е било прецизно планирано, за да го подготви систематично и целенасочено да се справи с задаващата се криза с ресурсите.

През 1713 г. Ханс Карл фон Карловиц синтезира своя богат опит от цял живот на учене, изследвания, практика и пътувания в книга, озаглавена *Sylvicultura Oeconomica*. Карловиц прави обществено достояние зависимостта на хората от природата и утвърждава надлежната грижа за опазване на екологичната цялост на природата, като структура и функции, за да може тя да продължи да служи на човешките общности и за в бъдеще. Той се застъпва за опазването и стратегическото засаждане на дървета с цел да се гарантира постоянен и устойчив добив и остро критикува преобладаващото по това време мислене като твърде фокусирано върху бързите краткосрочни печалби, върху правенето на пари, в резултат на което гористите местности често се превръщат в земеделски ниви и ливади¹. Централно място в труда му заема тезата, че консумацията на дървесина трябва да бъде ограничена до това, което гората е способна да генерира и поддържа. Отчитайки особените приноси на книгата му, не е изненада, че за десетилетия напред тя се превръща в основополагаща част от задължителната литература за икономисти и лесовъди.

За първи път акронимът „ESG“ се появява през 2004 г.² в доклада, озаглавен „Който го е грижа, печели“ (на английски език „Who Cares Wins“), изготвен от швейцарския консултант Иво Кнопфел и публикуван от Програмата на ООН за околната среда (United Nations Environment Programme – UNEP). Той представлява първият резултат от партньорството между Организацията на обединените нации и утвърдени финансови институции, насочено към насърчаване на устойчиво и отговорно инвестиране. Тази инициатива се стреми да интегрира екологичните, социалните и управленските фактори в капиталовите пазари.

Концепциите, представени в доклада „Който го е грижа, печели“, отразяват извода, че дружествата, които се придържат към екологично, социално и управленско отговорни принципи и практики, ще бъдат по-устойчиви пред множеството от съвременни предизвикателства, включително изменение на климата, социално неравенство и икономическа нестабилност. Поради това организациите, които интегрират ESG факторите, генерират по-голяма дългосрочна стойност не само за собствениците на капитала, но и за другите заинтересовани страни като

---

¹ Стоянов, Ат. Отчитане на устойчивостта – екологични, социални и управленски (ESG) фактори, ESG Prime Consult, София, 2024, стр. 13.

² Пак там, стр. 19.

служители, клиенти, доставчици, регулатори, както и широката общественост.

В допълнение към вече споменатите ключови събития във връзка с развитието на устойчивостта и нейното отчитане, а именно – въвеждането на понятието устойчивост и акронима „ESG“, можем да посочим и следните³:

- Зараждане на концепцията за корпоративна социална отговорност;
- Монреалски протокол;
- Докладът на Световната комисия по околната среда и развитието;
- Концепция за „Тройна долна черта“;
- Глобалната инициатива за отчитане;
- Протоколът от Киото;
- Глобалният договор на ООН;
- Цели на хилядолетието за развитие;
- CDP (първоначално известна като Carbon Disclosure Project);
- Принципите на Екватора;
- Принципи на ООН за отговорно инвестиране;
- Основаване на Международния съвет за интегрирана отчетност;
- Създаване на Съвета за счетоводни стандарти за устойчивост;
- Директива по отношение на оповестяването на нефинансова информация и на информация за многообразието от страна на някои големи предприятия и групи;
- Дневен ред 2030 за устойчиво развитие;
- Създаване на Работна група за финансови оповестявания, свързани с климата;
- Парижко споразумение за климата;
- Регламент относно оповестяването на информация във връзка с устойчивостта в сектора на финансовите услуги;
- Европейски зелен пакт;
- Рамка „Към общи показатели и последователно отчитане на устойчивото създаване на стойност“ на Световния икономически форум;
- Таксономия на ЕС за устойчиви дейности;

---

³ За допълнителна информация относно ключови събития, допринесли за развитието на устойчивостта и отчитането ѝ, виж Стоянов, Ат. Отчитане на устойчивостта – екологични, социални и управленски (ESG) фактори, ESG Prime Consult, София, 2024, стр. 13 – 29.

- Директива по отношение на отчитането на предприятията във връзка с устойчивостта;
- Създаване на Работна група за финансови разкрития, свързани с природата;
- Основаване на Съвета за международни стандарти за устойчивост;
- Публикуване на Правило за разкриване на информация относно климата от Комисията по ценни книжа и борси на САЩ;
- Приемане на Европейските стандарти за отчитане във връзка с устойчивостта;
- Публикуване на Директивата за надлежна проверка на корпоративната устойчивост.

Несъмнено като област на научното познание устойчивостта е изключително интердисциплинарна по своята същност, тъй като включва в себе си редица области на научното познание, сред които: икономика, екология, етика, социология, география, биология, право, бизнес управление, маркетинг, политически науки и други. Нейната цел е да повиши икономическата жизнеспособност, да стимулира етичните практики, да насърчи социалната справедливост и в крайна сметка да генерира споделена стойност за всички заинтересовани страни. Фокусът, който ръководствата на устойчивите предприятия поставят, се простира отвъд простото увеличаване на печалбите. От съществено значение е те да оценят ефектите от своите операции по цялата верига на стойността и върху отделните заинтересовани страни. За да създаде стойност за последните, ръководството трябва да идентифицира съответните екологични, социални, и управленски предизвикателства и да включи тези фактори в своите практики за стратегическо управление и планиране.

Структурно устойчивостта е изградена от следните три стълба:

- ❖ Екологичен стълб (Environmental – **E**) – оценява ролята и представянето на компанията като стопанин на природната среда, като се фокусира върху метрики като емисии, потребление на енергия, опазване на ресурсите, управление на отпадъците и др. От дружествата се очаква да намалят въздействието си върху околната среда и да възприемат устойчиви практики. Те биват оценявани въз основа на тяхната готовност да се справят с екологичните предизвикателства и поетите от тяхна страна ангажименти за насърчаване на устойчивостта, включително прехода от конвенционални енергийни източници към възобновяеми алтернативи, както и полаганите усилия за намаляване на въглеродния им отпечатък;
- ❖ Социален стълб (Social – **S**) – анализира взаимодействието на дружествата с техните служители, доставчици и по-широката общност. В него се включват: трудови практики, многообразие и

приобщаване, човешки права, защита на потребителите и други. Социално отговорните организации насърчават изграждането на приобщаваща работна среда, приоритетно разглеждат благосъстоянието на работната си сила, гарантират за безопасността на своите продукти и активно допринасят за цялостното благосъстояние на социума. Компаниите, които се отличават с добро представяне в този стълб, често установяват повишена производителност на служителите си в съчетание с по-висока лоялност от страна на клиентите, което води до подобряване на техните финансови резултати;

- ❖ **Управленски стълб (Governance – G)** – поставя фокус върху ръководната структура на компанията, вътрешния контрол, борбата с подкупите и корупцията, възнагражданията на ръководството, правата на акционерите, даренията и политическото лобиране, наред с други. Прилагането на прозрачни политики и механизми за отчетност минимизира риска от корпоративни скандали и правни последици, като по този начин интересите на заинтересованите страни биват защитени.

*Проучване на KPMG за 2024 г.*⁴ разкрива, че 96% от най-големите компании в световен мащаб са ангажирани с отчитане във връзка с устойчивостта, което нееднозначно подчертава нарастващото значение на екологичното, социалното и управленско докладване. Отново съгласно същото проучване в 56% от най-големите предприятия са назначени лидери по устойчивост.

Надеждните и изчерпателни доклади във връзка с устойчивостта предоставят възможността на заинтересованите страни да вземат информирани решения, независимо от това дали са в ролята инвеститори, оценяващи връзката риск – възвръщаемост, клиенти, избиращи компании, които са в съответствие с техните собствени ценности, или служители, търсещи етични работодатели. Ангажирайки се да бъдат устойчиви, дружествата могат да се открийт в конкурентна среда, да отговорят на променящите се очаквания на заинтересованите страни. По този начин те могат да превърнат ESG факторите във възможности, реализирайки значителни промени.

Екологичните, социалните и управленските фактори се проявяват на различни нива, включително международно, национално, секторно и дружествено. Организацията трябва да подобри интегрирането на ESG рисковете в своето стратегическо планиране, оперативни процеси и рамки за управление. Те трябва да внедрят ефективен надзор и механизми за вътрешно управление, за да се гарантира, че рисковете, свързани с устойчивостта, са коректно оценени и адресирани.

---

⁴ KPMG. The move to mandatory reporting: Survey of Sustainability Reporting 2024.

Значимостта на екологичните, социалните и управленските фактори се корени в силата им да стимулират устойчивото развитие, да улесняват отговорните корпоративни практики и да благоприятстват генерирането на стойност в дългосрочен план. Факторите на устойчивостта са от решаващо значение за справяне със сложни глобални проблеми, повишаване на благосъстоянието на обществото и осигуряване на етично вземане на решения в организациите. Отчитането във връзка с устойчивостта носи значителни ползи, част от които са:

1. справяне с глобални предизвикателства – екологичните проблеми, включително изменението на климата, изчерпването на ресурсите и замърсяването, заплашват екосистемите, икономиките и общностите по целия свят. Възприемайки принципите на устойчивостта, предприятията могат да изиграят решаваща роля за минимизирането на тези предизвикателства, допринасяйки за една по-здрава планета както за настоящите, така и за бъдещите поколения;
2. подобряване на корпоративния имидж – социалната отговорност все повече оформя решенията не само на потребителите, но и на голяма част от останалите заинтересовани страни. Демонстрирайки своята отдаденост по отношение на етичните практики, човешките права и благосъстоянието на общността, предприятията не само подобряват своята репутация, но и повишават доверието сред клиенти, служители, инвеститори и регулаторни органи;
3. намаляване на рисковете и оползотворяване на възможностите – интегрирането на ESG факторите във фирмените политики и корпоративните практики позволява на дружествата по-лесно и по-ефективно да идентифицират и адресират различни екологични, социални и управленски рискове. Неблагоприятните събития, свързани с устойчивостта, могат да имат силно отрицателни както финансови, така и нефинансови последици;
4. привличане и задържане на таланти – предприятията, които приоритизират принципите на устойчивостта, е по-вероятно да привлекат и задържат разнообразна работна сила. Все повече служители търсят работни места, които отразяват техните собствени ценности и им осигуряват усещане за споделеност. Чрез интегрирането на социалните аспекти на устойчивостта, като разнообразие и приобщаване, дружествата създават положителна работна среда, в която се цени индивидуалният принос, но и се осигуряват равни възможности;
5. генериране на дългосрочна стойност – интегрирането на ESG фактори е пряко свързано със създаването на стойност в дългосрочен план. Ефективните управленски практики, прозрачността и етичното лидерство са сред основните компоненти, които допринасят за дългосрочния успех на компаниите;

6. засилване на комуникацията с представителите на отделните целеви групи и заинтересовани страни⁵ – в съвременния силно взаимосвързан свят различните заинтересовани страни очакват от организациите да бъдат етични и да отговарят на техните потребности. Екологичните, социалните и управленските фактори предоставят пътна карта за справяне с тези очаквания, като демонстрират ангажираността на предприятията по отношение на екологичната устойчивост, социалното благополучие и етичното управление;
7. спазване на нормативните изисквания и минимизиране на *регулаторния риск*⁶ – пренебрегването на екологичните, социалните и управленско отговорните принципи и практики може да доведе до увреждане на репутацията, правни последици, както и финансови санкции. Придържайки се към принципите на устойчивостта, дружествата могат навременно да отговорят на динамично променящата се регулаторна среда, като едновременно с това и да редуцират реалните и потенциалните рискове от различно естество.

Тревожната реалност, в която се намираме, създава належащата необходимост от вземането на навременни и адекватни решения, както и предприемането на незабавни действия за справяне с вече посочените предизвикателства.

Дружествата, които са възприели принципите на устойчивостта, се утвърждават като отговорни стопани на планетата, застъпници за социална справедливост и лидери в етичното управление. По този начин те допринасят не само за своя собствен успех, но и за благосъстоянието на обществото, защитавайки нашата колективна среда. Взаимозависимостите между факторите на устойчивостта подчертават тяхното значение за изграждането на едно по-устойчиво и справедливо бъдеще за планетата, общностите и бизнеса.

Чрез устойчивостта се поема отговорност, че нуждите на бъдещите поколения няма да бъдат компрометирани за сметка на потребностите на настоящите такива.

2. Роля на банковия сектор във връзка с постигането на устойчивост

Устойчивото развитие в глобален мащаб е тясно свързано с финансовите ресурси. Необходими са значителни инвестиции за смекчаване и адаптиране към изменението на климата, увеличаване на възможностите за заетост, борбата с глада, осигуряването на достъпно здравеопазване и образование

---

⁵ Стоянов, Ат. Отчитане на устойчивостта – екологични, социални и управленски (ESG) фактори, ESG Prime Consult, София, 2024, стр. 29.

⁶ Регулаторен риск – рискът, свързан с въздействието, което промените в нормативните източници оказват върху организациите. (Пак там, стр. 32.)

за всички, наред с други. Тук банките имат потенциала да изиграят ключова роля във връзка с финансирането на инициативи за устойчиво развитие и изпълнението на конкретни екологични, социални и управленски цели.

Съгласно чл. 3 от Договора за Европейския съюз от 1992 г. Европейската централна банка (ЕЦБ) е задължена да подкрепя общите икономически политики на Европейския съюз, в т.ч. защита и подобряване качеството на околната среда. Задължава се също така и да взема участие при установяването на мерки на международно ниво за справяне с регионални или световни екологични проблеми. През февруари 2020 г. Кристин Лагард⁷ подчерта, че изменението на климата е основен проблем, с чието разрешаване ЕЦБ трябва да се справи, а самата тя поема ангажимент за определяне на най-рационалния подход за справяне с това институционално предизвикателство.

От създадената през декември 2017 г. от централните банки и надзорни финансови органи Мрежа за екологизиране на финансовата система (Network for Greening the Financial System – NGFS) признават, че *свързаните с климата рискове са източник на финансов риск*⁸. Изменението на климата и преминаването към по-устойчива икономика оказват влияние върху перспективите за ценова стабилност, тъй като засягат ключови макроикономически показатели, включително инфлация, нива на заетост, производство, лихвени проценти, инвестиции, производителност, финансова стабилност, трансмисия на парична политика.

По своята същност банките са сектор с относително ниско въздействие по отношение на екологичния стълб на устойчивостта. Тяхното потребление на вода, енергия и хартия е минимално в сравнение с това на много от останалите сектори на икономиката. Разликата се изразява в това, че самите продукти, предлагани от банките, не допринасят пряко за замърсяването. Вместо това крайните потребители на тези продукти оказват отрицателно въздействие върху околната среда. По този начин банките оказват значително косвено влияние чрез своите кредитни практики, което налага интегрирането на факторите на устойчивостта в кредитните им политики, а също и при извършването на оценки на отделните компании.

Банките взаимодействат с околната среда по различни начини, в т.ч.⁹:

- ❖ в ролята на инвеститори – осигуряват необходимия капитал и инвестиции за улесняване на устойчивото развитие;
- ❖ като иноватори – банките насърчават устойчивите практики, създавайки нови финансови продукти (пример за каквито са тези,

⁷ https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2020/html/ecb.sp200227_1~5eac0ce39a.en.html

⁸ Network for Greening the Financial System. Guide on climate-related disclosure for central banks. Technical document, Second edition, June 2024, p. 12.

⁹ Mansley, M., D. Owen, W. Kahlenborn and R. Andreas Kraemer. The Role of Financial Institutions in Achieving Sustainable Development. Report commissioned by European Union, 1997, p. 1.

фокусирани върху енергийната ефективност и технологиите, подпомагащи рециклирането);

- ❖ в ролята на оценители – те идентифицират ESG рисковете и прогнозираят възвръщаемостта за различните пазарни участници, като едновременно с това търсят варианти за тяхното смекчаване и оценяват последиците от евентуалното им реализиране;
- ❖ като заинтересовани страни – в ролята им на кредитори, акционери, гаранتي банките са способни да упражняват значително влияние върху корпоративното управление;
- ❖ в ролята на замърсители – макар и да не е класифициран като силно замърсяващ сектор, чрез ресурсите, които използва, банковият сектор също допринася за влошаването на околната среда;
- ❖ като жертви – банките биват засегнати от промените в околната среда, което налага промяна в корпоративните им модели и практики, както и интегриране на стратегии за смекчаване на екологичните, социалните и управленските фактори.

За да постигне дългосрочна финансова стабилност и да насърчи икономическото развитие в глобален мащаб, банковият сектор претърпява значителни трансформации по отношение на своите практики, за да насърчи по-отговорни и устойчиви бизнес операции. Предизвикателствата, свързани с устойчивостта, водят до съществени последствия за икономиката и обществото като цяло, представлявайки едновременно както рискове, така и възможности, които трябва да бъдат внимателно анализирани, за да се гарантира устойчив растеж и стабилност в екологичен и социален аспект.

За банките предизвикателствата, свързани с устойчивостта, са от особена важност предвид ролята им на финансови посредници и организации за набиране и предоставяне на капитал. Действията им в този процес са от първостепенно значение, тъй като те канализират капитал от инвеститори и вложители, който след това разпределят към предприятия и физически лица чрез кредитни и инвестиционни дейности. Тази роля на посредник позиционира банките като основни участници в икономическия напредък, тъй като техните стратегии за алокиране на капитал влияят значително на различни сектори и индустрии.

Банките работят активно, за да трансформират своите собствени операции в по-устойчиви такива, но най-значимото въздействие, което те могат да постигнат, може да бъде реализирано посредством финансирането, което предоставят на своите клиенти, и ролята им на посредници в икономиката. Банковият сектор има решаваща роля по отношение на климатичния преход.

Предвид нарастващата значимост на екологичните, социалните и управленските фактори банките разширяват и рационализират своите функции, операции, рамки за оценка на риска, продукти, услуги и процеси

за вземане на решения, за да включат в тях тези фактори на устойчивостта. Това се дължи на предпоставката, че отделните ESG аспекти влияят на дългосрочната жизнеспособност на финансовите институции, качеството на техните активи, очакванията на отделните заинтересовани страни и цялостното им финансово представяне. Както банките, така и техните клиенти имат взаимен интерес от повишаване на устойчивостта и произтичащото от това минимизиране на отделните екологични, социални и управленски рискове.

Като ключов фактор във връзка с постигането на устойчивост в банките учените Audretsch и Lehmann изтъкват образованието на висшия мениджмънт. Участието на директори с високи академични постижения подобрява професионалното управление на ресурсите на дружеството, като по този начин способства за по-доброто вземане на стратегически решения¹⁰. Тези изводи биват допълнително потвърдени, като се посочва, че солидната академична подготовка оказва положително въздействие върху процесите на вземане на решения и помага на директорите при идентифицирането и оценката на рисковете, свързани с инвестициите и стратегическия избор^{11,12}.

Неминуемо банките (ще) се сблъскват с предизвикателства по отношение на оценката на програмите за декарбонизация на своите клиенти, както и какви точно действия да предприемат спрямо онези от тях, които не полагат (достатъчно) усилия в това направление. Предприятията, изправени пред значителни рискове, свързани с устойчивостта, ще получават кредити при значителни по-високи лихвени равнища, в случай че бъде взето решение да им бъде отпуснат заемен капитал. За разлика от тях, водещите в устойчивите практики компании ще се възползват от далеч по-преференциални кредитни условия.

Преустановяването на взаимоотношенията с клиенти, които не са достатъчно устойчиви, може да накара последните да търсят финансиране от конкуренти с не толкова строги критерии. Следователно преходът към зелено финансиране би бил успешен само и единствено ако има трансформации в културата и възприетите процедури от страна на целия финансов сектор – промени, които се простират отвъд простото спазване на нормативните изисквания и интегрират устойчивостта в ежедневните операции на сектора.

Недостатъчното наличие на устойчиво кредитиране представлява значителна пречка пред инвестициите в устойчиви бизнес практики. Предизвикателствата, свързани с процеса на зелено кредитиране,

---

¹⁰ Audretsch, D., Er. Lehmann. Entrepreneurial access and absorption of knowledge spillovers: Strategic board and managerial composition for competitive advantage, *Journal of Small Business Management*, Vol. 44, Issue 2, 2006, p. 155 – 166.

¹¹ Berger, All., Ift. Hasan, M. Zhou. The effects of focus versus diversification on bank performance: Evidence from Chinese banks, *Journal of Banking & Finance*, Vol. 34, Issue, 2010, p. 1417 – 1435.

¹² Papadakis, V., P. Barwise. How much do CEOs and top managers matter in strategic decision-making? *British Journal of Management*, Vol. 13, Issue 1, 2002, p. 83 – 95.

възпрепятстват банките при предоставянето на възможности за устойчиво финансиране. В резултат на това принципалите и агентите, които дават приоритет на устойчивостта, невинаги получават необходимата подкрепа, за да могат да трансформират своите настоящи бизнес модели в устойчиви такива.

Банките могат да изиграят ключова роля в насърчаването на устойчиво финансиране, интегрирайки ESG фактори в своите процеси за управление на риска, кредитиране и инвестиране. В ролята им на финансови посредници те могат да оказват влияние върху различни сектори и индустрии, което им позволява да стимулират прехода към по-устойчива икономика чрез:

- управление на риска – интегрирането на ESG факторите в банките позволява постигането на по-задълбочено разбиране на отделните екологични и социални рискове, като по този начин те подобряват собствените си способности да прогнозират и смекчават заплахите за финансовата стабилност. Този проактивен подход води до по-информирано вземане на решения и подобряване на цялостното представяне на банковия сектор;
- кредитиране – включването на екологични, социални и управленски фактори в процеса на кредитиране позволява на банките да насочват финансиране към клиенти и проекти в съответствие с техните политики във връзка с устойчивостта. Този подход не само смекчава екологичните и социалните рискове, но едновременно с това и подкрепя растежа в устойчиви сектори;
- инвестиционни стратегии – тежестта на ESG факторите следва да бъде определена и по отношение на инвестициите. По този начин се изграждат устойчиви портфейли, които осигуряват дългосрочна стойност, като в същото време се борят и с глобалните предизвикателства пред устойчивостта.

Насочвайки финансови ресурси към проекти, които подкрепят устойчивото развитие, освен че генерира приходи, банковият сектор помага на своите клиенти да постигнат определени екологични, социални и управленски цели. Чрез възприемането на подход, фокусиран върху устойчивостта, и запознавайки се в детайли с настоящите и бъдещите разпоредби и предизвикателства, банките биха могли да се ангажират проактивно с клиенти, които ще бъдат засегнати от нормативните източници относно устойчивостта. Това би подпомогнало значително търговските банки при извършването от тяхна страна на анализи на секторите, отличаващи се с отрицателно въздействие върху устойчивостта, а също и при формулирането на стратегии, които да допринасят за смекчаване на неблагоприятните ефекти от силно замърсяващите индустрии. Банките също така могат и да пренасочват инвестиции към сектори с по-ниски рискове

във връзка с устойчивостта, респективно по-големи положителни въздействия.

Част от инициативите, насочени към насърчаване на устойчив икономически растеж, следва да бъдат реализирани посредством финансови ангажименти от страна на банките, приоритетно да алокират капитал към инвестиции, които са както екологично, така и социално и управленско отговорни. С оглед на това дружествата от банковия сектор в рамките на своите оперативни политики и стратегии следва да включват цели, които отразяват устойчивия икономически растеж. По-конкретно действията, предприети от страна на банките, следва да имат за цел да постигнат следното¹³:

- набиране на частен капитал за справяне с финансовия дефицит, свързан с необходимата икономическа трансформация към устойчиво развитие;
- насърчаване на технологичния напредък, включително иновациите, които катализират устойчивостта и минимизират ESG рисковете;
- разпространение на знания, методологични подходи и най-добри практики, свързани с устойчивото развитие, като същевременно се насърчават промени в корпоративното управление, които дават приоритет на устойчивостта.

За да се справят с горепосочените проблеми, търговските банки следва да:

- насърчават положителните екологични, социални и управленски практики чрез своите предложения за кредитни и депозитни продукти. Това включва създаването на продукти със „зелени“ характеристики в съчетание с преференциални условия за клиенти, които активно подкрепят устойчивите практики;
- установят своя риск апетит по отношение на ESG факторите *в съответствие с бизнес моделите си, за да постигнат своите стратегически цели*¹⁴, тъй като определени бизнес сектори, както и отделни предприятия могат да представляват рискове, които оказват значително отрицателно въздействие върху екологичните, социалните и управленските фактори;
- гарантират, че кредитните им политики са в съответствие с дефинирания риск апетит по отношение на устойчивостта.

---

¹³ United Nations. Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development, A/RES/70/1., 2015, p. 5 – 27.

¹⁴ Миланова, Е. Оценка на вътрешното управление и механизмите за контрол при банките в рамките на процеса на надзорен преглед и оценка (ПНПО), сп. ИДЕС, Годишник 2020, стр. 5.

Заклучение

Осъществяването на устойчив преход изисква иновативни промени на всички нива, като се започне от отделните организации и се обхванат различни индустрии, сектори и системи. Имайки предвид сложните взаимовръзки между екологичните, социалните и управленските фактори, задълбоченият системен подход е от съществено значение за вземането на ефективни решения във връзка с устойчивостта. Постигането на устойчивост изисква солидно лидерство, ясно дефинирана стратегия за изпълнение, както и участието на широк кръг от заинтересовани страни, при това на различни нива.

Банковият сектор е от първостепенно значение за стимулирането на икономическото развитие и тази негова отговорност трябва да включва и насърчаването на устойчиви бизнес практики. В случай че банките не съумеят да изпълняват подобаващо своите отговорности, те рискуват да допринесат за поддържането на икономическа среда, която има значително отрицателно екологично и социално въздействие. В допълнение към това подобен ход на действие би стопирал иновациите, посветени на разработването на нови устойчиви продукти и услуги, които се борят с различни екологични, социални и управленски предизвикателства. Поради това навременното и стратегическо интегриране на ESG факторите в бизнес процесите и операциите на банките е от съществено значение.

Предприятията от банковия сектор, отговорни към широк кръг заинтересовани страни, включват екологичните, социалните и управленските фактори в своите дългосрочни цели, стратегии, политики и оценки на ефективността. Отрицателните последици, свързани с устойчивостта, произтичащи от практиките за кредитиране на банките, взаимоотношенията им с клиентите и консултантските решения, които предоставят, могат да доведат до редица сериозни преमेждия, в т.ч. и внезапно възникване на репутационен риск, а *репутацията на банката е нейният най-ценен актив*¹⁵. Други трудни за преодоляване проблеми, с които банковият сектор може да се сблъсква, са:

- по-висока цена на капитала поради потенциалната загуба на достъпен източник на финансиране от банкиране на дребно, след като вложителите изтеглят средствата си поради опасения относно практиките във връзка с устойчивостта на банката. Приемането на екологично, социално и управленски отговорен подход и формулирането на цялостна ESG стратегия подпомага банките при справянето с различни предизвикателства, част от трите стълба на устойчивостта. Интегрирането на екологичните, социалните и управленските фактори в банките не само помага при управлението на риска, но едновременно с това и им позволява да се възползват от нови възможности;

---

¹⁵ Hull, J. Risk Management and Financial Institutions, 6th Edition, Wiley, 2023, p. 39.

- динамичната и непрекъснато разширяваща се регулаторна рамка във връзка с устойчивостта изисква от предприятията повече от всякога систематично и задълбочено да анализират информацията относно екологичните, социалните и управленските фактори¹⁶. Нормативното несъответствие по отношение ESG регулациите може да доведе до значителни последици както за банката, така и за нейните клиенти, в т.ч. финансови глоби и санкции, търсене на административно-наказателна отговорност, придобиване на статут на „нежелан партньор“. Многообразието на очакванията и интересите на отделните заинтересовани страни, съчетани с нарастващата им осведоменост по екологичните, социалните и управленските въпроси, красноречиво подчертават, че предоставянето и поддържането на оперативен лиценз се простират далеч отвъд съответствието с приложимите нормативни изисквания. Липсата на управление по отношение на ESG факторите лишава банките от способността за *цялостно и ефективно идентифициране и противодействие на рисковете, свързани с устойчивостта*¹⁷, застрашава тяхната финансова стабилност, дългосрочната им рентабилност, наред с други.

Банковият сектор може да противодейства на екологичните, социалните и управленските рискове като:

- идентифицира и разработва нови продукти и услуги и модифицира вече установени такива, така че те да бъдат в съответствие с развиващите се пазарни и обществени нужди във връзка с устойчивостта;
- помага на своите клиенти да подобрят ESG резултатите си чрез задълбочено разбиране и проактивно управление, което допълнително би благоприятствало вече установените между тях взаимоотношения.

Макар и банките да имат основополагаща роля по отношение на устойчивия преход, ролята на държавата в това направление не следва да бъде подценявана. Правителствените политики не следва да се фокусират само и единствено върху определени сектори, като например електрически превозни средства, възобновяема енергия, докато други отрасли, като рециклиране и управление на отпадъци, органично земеделие, са до голяма степен пренебрегвани във връзка със зеленото финансиране. Този пропуск създава сериозни предизвикателства пред предприемачите в неприоритетните области, които търсят устойчиво финансиране. От първостепенна важност е националните правителства да преоценят своите стратегии за зелено финансиране, за да осигурят пълно покритие на всички приоритетни отрасли и подходящо разпределение на ресурсите за всеки от отделните сектори. Този подход не само ще насърчи справедливото

¹⁶ Стоянов, Ат. Отчитане на устойчивостта – екологични, социални и управленски (ESG) фактори, ESG Prime Consult, София, 2024, стр. 124.

¹⁷ Пак там, стр. 29.

кредитиране във всички жизненоважни сектори, но и ще помогне на банките да се справят с недостига на финансиране.

Банките няма как да се справят с идентифицираните в студията предизвикателства и без предоставянето от страна на предприятията на екологична, социална и управленска информация, която те да оповестяват в своите отчети за устойчивост. Събитията от последните дни на 2024 г. и началото на 2025 г. повдигат въпроса колко дълго още това предизвикателство ще продължи^{18,19}, а също и доколко етиката има място при лобирането, осъществявано както на национално, така и на международно равнище, и дали амбицията за превръщането на Европа в първия въглеродно неутрален континент не е поредното „зелено измиване“, извършено този път обаче от високопоставени служители на европейската администрация.

Отчитането на устойчивостта от страна на предприятията има решаваща роля при вземането от страна на банките на решения във връзка с устойчиво кредитиране. Нужно е дружествата да имат ясна преценка за пълния обхват и мащаба на проблемите, които могат да повлияят на тяхната ESG ефективност²⁰. От решаващо значение е хората и организациите да признаят, че техният просперитет зависи от благосъстоянието на цялата система.

---

¹⁸ <https://www.debevoise.com/insights/publications/2024/11/eu-sustainability-reporting-eu-commission-pres>

¹⁹ https://www.capital.bg/zelen-kapital/2025/01/17/4730936_parlamentut_shte_izmesti_s_godina_napred_srokovete_z/

²⁰ Банкова, Д. Съвременни предизвикателства пред одита в контекста на устойчивостта, екологичните, социалните и управленските фактори, сп. ИДЕС, бр. 2/2024, стр. 7 – 8.

Библиографска справка:

1. Банкова, Д. Съвременни предизвикателства пред одита в контекста на устойчивостта, екологичните, социалните и управленските фактори, сп. ИДЕС, бр. 2/2024.
2. Миланова, Е. Оценка на вътрешното управление и механизмите за контрол при банките в рамките на процеса на надзорен преглед и оценка (ПНПО), сп. ИДЕС, Годишник 2020.
3. Стоянов, Ам. Отчитане на устойчивостта – екологични, социални и управленски (ESG) фактори, ESG Prime Consult, София, 2024.
4. Audretsch, D., Er. Lehmann. Entrepreneurial access and absorption of knowledge spillovers: Strategic board and managerial composition for competitive advantage, *Journal of Small Business Management*, Vol. 44, Issue 2, 2006.
5. Berger, All., Ift. Hasan, M. Zhou. The effects of focus versus diversification on bank performance: Evidence from Chinese banks, *Journal of Banking & Finance*, Vol. 34, Issue, 2010.
6. Carbó-Valverde, S., P. Cuadros-Solas. *New Challenges for the Banking Industry: Searching for Balance Between Corporate Governance, Sustainability and Innovation*, Palgrave Macmillan, 2023.
7. Hull, J. *Risk Management and Financial Institutions*, 6th Edition, Wiley, 2023.
8. KPMG. *The move to mandatory reporting: Survey of Sustainability Reporting 2024*.
9. Mansley, M., D. Owen, W. Kahlenborn and R. Andreas Kraemer. *The Role of Financial Institutions in Achieving Sustainable Development*. Report commissioned by European Union, 1997.
10. Network for Greening the Financial System. *Guide on climate-related disclosure for central banks*. Technical document, Second edition, June 2024.
11. Papadakis, V., P. Barwise. How much do CEOs and top managers matter in strategic decision-making? *British Journal of Management*, Vol. 13, Issue 1, 2002.
12. Treaty on European Union, Maastricht, 7 February 1992.
13. United Nations. *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development*, A/RES/70/1., 2015.
14. <https://climate.copernicus.eu/global-climate-highlights-2024>
15. https://www.capital.bg/zelenkapital/2025/01/17/4730936_parlament_shte_izmesti_s_godina_napred_srokovete_z/

16. <https://www.debevoise.com/insights/publications/2024/11/eu-sustainability-reporting-eu-commission-pres>
17. https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2020/html/ecb.sp200227_1~5eac0ce39a.en.html